Danilo Kecić

A JKP VI. TARTOMÁNYI ÉRTEKEZLETÉNEK TÖRTÉNELMI JELENTŐSÉGE

A JKP VI. vajdasági értekezletét 1940 szeptemberében tartották meg Sremska Kamenicán. A részt vevő 30 delegátust a helyi és a körzeti pártkonferenciák 212 delegátusa jelölte ki. A történelmi színtér a következő volt: egy éve tombolt már a II. világháború; a német és az olasz fasizmus sakkfigurákként törölte le a világtérképről az országokat. A Jugoszláv Királyság ugyancsak sok gonddal és nehézséggel küszködött: gazdasági válság rázkódtatta meg, örökös volt a munkanélküliség, állandóan emelkedett az ipari termékek, az élelmiszerek és a kisipari szolgáltatások ára, szüntelenül estek a reálbérek, napról napra romlott a munkásosztály és a széles néptömegek helyzete. A nemzeti burzsoáziát egyrészt az elmélyülő ellentétek, másrészt pedig a fasiszta Németországtól és a szövetségeseitől való szoros függőség sodorta kilátástalan helyzetbe. Ezek a zilált állapotok egyre jobban kedveztek a fasiszta és profasiszta, valamint az usztasa szervezetek: Kulturbund, a Zbor (Ljotić) és a Borbaši (Hodjerini) tevékenységének.

A világégés lassan már hazánk határáig ért. A gazdasági válsággal, a szociális problémákkal és a nemzeti ellentétekkel küszködő Jugoszláviát is fasiszta agresszió, illetve a háborúba való bevonás réme fenyegette.

A forradalmi-demokratikus mozgalom alapjai

Ebben az időben Vajdaság lakossága 1 628 000 fő. Nemzeti összetételét illetően 528 000 (33%) szerb, 413 000 (26%) magyar, 343 000 (21%) német, 120 000 (7%) horvát, 78 000 (5%) román, 67 000 (4%) szlovák és cseh, 21 000 (1%) zsidó és 58 000 (3%) egyéb nemzet és nemzetiség élt tartományunkban.

A lakosság háromnegyed része földművelő volt és a mezőgazdaságból élt. A tőkés termelési viszonyok és a szaporodás folytán a földbirtokok mindinkább fölaprózódtak és túlnépesedtek a falvak, ezért az egész vaj-

dasági munkásosztály a földművesproletárok tipikus jegyeit viselte magán. A lakosság szerkezeti összetételét ékesen igazolja a földtulajdon nagysága. A földreform előtt Vajdaságban 511 kétszáz katasztrális holdnál nagyobb (összesen 1 110 000 kat. h.) földbirtok volt, s ennek 70%-a magyar és német földbirtokosoké.

Az októberi szocialista forradalmat követően a forradalmi és agrármozgalom elfojtása végett a jugoszláv rezsim is földreformra kényszerült. Az agrárreform kettős célt szolgált: a falusi proletárok mozgalmának megfékezését, valamint a magyar és német földbirtokosok helyzetének gyengítését, illetve a Vajdaságba telepített szláv lakossággal a nemzeti összetétel megváltoztatását. A két világháború közötti antidemokratikus földosztásból azonban ezúttal is kirekesztették a föld nélküli magyarokat, németeket, románokat, a nagybirtokosoktól pedig mindössze 466 296 kat. h. (42%) földet vettek el, tehát 633 483 kat. h. (58%) föld továbbra is az ő tulajdonukban maradt. A reformmal összesen 138 222-en jutottak földhöz tartományunkban, 85 000 (28%) család azonban továbbra is teljesen nincstelen maradt.

A tulajdonviszonyok tehát nemigen változtak meg. A JKP VI. tartományi értekezlete idején tartományunkban 350 000 mezőgazdasági munkás élt. Ezeknek a 67,8%-a 5 kat. holdnál kevesebb földön gazdálkodott, s így az össz földterületeknek mindössze a 26%-át vallhatta a magáénak. Vajdaság ennélfogva, akárcsak az egész ország, a kisbirtokosok és a földnélküliek hazája volt. Ez utóbbiak tömege jórészt magyarokból toborzódott. Mivel pedig a kisbirtokos termelés korszerűtlen és hiányos gépesítésű volt, ezért a piacon sem vehette fel a versenyt. Ez a termelési mód még a családot is képtelen volt ellátni. A kistermelők egyre jobban eladósodtak, kiszolgáltatták magukat az uzsorásoknak, kilátástalan helyzetbe kerültek, s nőttön-nőtt az éhezők tömege.

Az I. világháború előtt Vajdaságban 428 ipari vállalat volt 28 000 munkással, 1938-ban pedig a 710 ipari vállalatban 50 000 munkást alkalmaztak. 1938-ban azonban leállították a vajdasági iparfejlesztést, úgymond a határövezet és a háborús veszély miatt. Tetézte ezt még a nyersanyaghiány is. A malomipar pl. csak fél kapacitással termelt, mert a búzát magtárakban tárolták — az esetleges haditermelésre. Ilyen körülmények között nemhogy többen nyertek volna alkalmazást, hanem inkább napról napra gyarapodott a munkanélküliek, különösen a malomipariak tábora.

Az iparosok ugyancsak a kistermelők közé tartoztak, s mivel az ipari termelés megtorpant, így egyes iparágak már kihalófélben voltak. Hiába tartottak tehát nyilván 35 000 kisipari műhelyt és 21 000 kiskereskedést, ezek sem foglalkoztathattak jelentősebb számú munkaerőt (ötnél több dolgozójuk szinte nem is volt).

A VI. tartományi pártértekezletkor a Vajdaság ipara és kisipara 118 593 munkást foglalkoztatott, 50 000 volt viszont a munkanélküliek száma. Az ipari termékek árának állandó emelkedése, a bérek csökkenése (1929—1936-ig a felére csökkentek), a munkaidő 16 óráig való növelése

(noha törvény szabályozta a nyolcórás, illetve a kisiparban a 9 és 10 órás munkaidőt), a gyermekek tömeges alkalmazása — a felnőtt munkaerő-felesleg ellenére — elviselhetetlenné tette az ipari és kisipari munkások helyzetét. A munkáscsaládok nagy része a létminimum határán tengődött, az egyharmaduk pedig egyenesen nyomorgott.

Az agrárproletárok sorsa azonban még ennél is kegyetlenebb volt. Évente mindössze 50—60 napot dolgoztak idénymunkásként, szociális és betegbiztosítás nélkül. 16—18 órás napi munkájukért csak nagyon alacsony bért (napszámot) kaptak. Nyilvánvaló, hogy így egyre jobban kiéleződtek az osztályellentétek, amit tovább mélyítettek a társadalmi-gazdasági viszonyok és a szervezett erők tudatos tevékenysége. Állandóan bővült az osztályharc bázisa, folyamatossá, rendszeressé vált a harc, újabbnál újabb formában jelentkezett, az osztályellentétek éleződésével napról napra gyarapodott a forradalmárok tábora, nemcsak Vajdaságban, de az egész országban — s küszöbön volt már a II. világháború.

A vajdasági pártszervezet konszolidálása és ténykedése

A forradalmi munkásmozgalomban már az 1930-as évek derekán jelentős stratégiai, taktikai változások történtek. A fordulópontot a JKP V. országos értekezlete (1934 decembere) és a JKP KB-nek spliti plénuma (1935 júniusa) jelentette. Az itt hozott határozatok új irányelveket szabtak a vajdasági pártszervezetnek és a forradalmi munkásmozgalomnak is.

A kommunisták fokozatosan tért hódítottak a reformista szakszervezetekben s átformálták az Egyesült Munkás Szakszervezeti Szövetséget (URRS), amely a munkásosztály egységét és a szakszervezetek akcióegységét szorgalmazta — az antifasiszta népfront platformján pedig valamennyi haladó demokratikus mozgalommal együttműködött, s ezáltal a párt és a Jugoszláv Kommunista Ifjúsági Szövetség (JKISZ) mind szorosabb kapcsolatot teremtett a széles néprétegekkel.

A vajdasági pártszervezet egész fennállása alatt, különösen pedig attól kezdve, hogy J. B. Tito került a JKP élére, megkülönböztetett figyelmet fordított a nemzeti kérdésre és az egyenjogúságra, s ennek adekvát kifejezését Vajdaság autonómiájában látta. Ez a pártirányvétel nagy stratégiai-taktikai jelentőségű volt, sokakat megnyert a forradalmi demokratikus mozgalomnak, s ezeknek öntudatát már a saját céljának és érdekeinek megfelelően alakította a JKP. A tartományi pártszervezet J. B. Tito 1936. és 1937. évi koncepciója alapján gyökeresen megváltoztatta a nemzeti kérdés rendezésére vonatkozó korábbi programkoncepcióját, illetve marxista—leninista megoldása mellett foglalt állást, egy népfelszabadító és osztályharc keretében.

A vajdasági kommunisták a centralizmus, a hegemónia elleni harcba és a népfrontpolitikába valamennyi nemzetünket és nemzetiségünket be-

szervezték, s ezzel egy minőségileg teljesen új politikai koncepcióért szálltak síkra többnemzetiségű, szűkebb hazájukban. Tito elképzelései alapján a vajdasági kommunisták határozottan állást foglaltak a nemzeti kérdést, ill. Vajdaság státusát illetően a leendő föderatív jugoszláv államban. Tartományunkban ez nagy lendületet adott a gazdasági és politikai jogokért folyó munkásküzdelemnek, a párttevékenységnek, s ezzel a forradalmi mozgalomnak.

1936—1937-ig már gyökeret vertek a szakszervezetekben az osztályharcos erők, s ekkor az Egyesült Munkás Szakszervezeti Szövetség 6500, az Országos Földmunkás Szövetség pedig 30 000 tagot számlált. Ebben az évben Vajdaságban mintegy 200 sztrájk zajlott le, amelyekben több ezer munkás mozdult meg. (A nagyobb sztrájkok színhelye: Szenttamás, Becse, Szabadka, Kikinda, Újvidék.) A vajdasági pártszervezetnek sikerült szilárd munkás-parasztegységet teremtenie, amit a szabadkai, a kikindai, a becsei általános sztrájkok idején tanúsított szolidaritás is igazolt.

Az 1930-as évek derekán a vajdasági pártszervezet és a JKISZ egy széles körű Művelődési és Gazdasági Ifjúsági Mozgalmat (OMPOK) indított, amely harminc szervezetbe 2000 értelmiségi, földműves- és munkásfiatalt tömörített, nemzetiségi hovatartozásra való tekintet nélkül. A művelődési és gazdasági tevékenység mellett ez a szervezet élénk politikai és antifasiszta ténykedést fejtett ki a Naš život újság és a Naša knjižica könyvkiadványai által. Így az ifjúsági mozgalom a kormány 1937. évi üldöztetése ellenére is az antifasiszta és a forradalmi mozgalom tartópillére maradt Vajdaságban.

J. B. Titónak a JKP élére kerülésekor a vajdasági pártszervezetben ugyanolyan zilált állapotok uralkodtak, mint az országosban. Opportunizmus és frakciózás dúlta a kis létszámú párttagságot, a szakszervezetben semmilyen szerepet sem játszott a párt, s enélkül figyelemre méltó politikai sikerekre sem számíthatott. 1936 novemberében a hatóságok teljesen szétzúzták a pártszervezetet, felfedték a JKP Tartományi Bizottságát és Vajdaság 23 településén 122 JKISZ- és párttagot, valamint szimpatizánst tartóztattak le. 56-ukat bíróság elé állították, majd közülük 40 embert 1937. június 2-án 6 hónaptól 8 évig terjedő börtönbüntetésre ítéltek. 1937-ben azonban még számtalan más letartóztatás is volt. A megerősödő kormányterror kíméletlenül üldözte a hazaszerető forradalmárokat, támogatta viszont az opportunistákat és a likvidátorokat. 1937 végén a vajdasági pártszervezetnek már csak 50 tagja volt. A párttevékenység felújítása főként a fiatalok és a börtönbüntetésről visszatért párttagok érdeme volt.

A vajdasági pártszervezet újjászervezése 1938-ban, Žarko Zrenjanin irányításával történt meg. Az első tennivaló a frakciózás megszüntetése és az opportunizmus felszámolása volt, majd következett a konszolidálás és a tömegbázis kiszélesítése, a JKISZ tevékenységének fellendítése, a Dolgozó Nép Pártjának megszervezése, a szakszervezetek forra-

dalmasítása és végül a társadalmi élet minden pórusába való behatolás a forradalmi mozgalom kiterjesztése végett.

1938 júliusában pl. a következőket írta J. B. Tito Párizsból Georgi Dimitrovnak és a Kommunista Internacionálának a JKP-ben uralkodó állapotokról: „Vajdaságban tartományi pártvezetőség van, és szinte minden helységben megalakult már a pártszervezet is. Ott a párttevékenység a legjobbak között van."

Titóval az élén az új pártvezetőség a forradalmi harc felújításán és a párt konszolidálásán kívül minden erejével azon fáradozott, hogy Jugoszlávia nemzeteit és nemzetiségeit ráébressze a fasiszta veszélyre, s hogy a nemzeti felszabadítás és a haza oltalma érdekében annak elhárítására ösztönözze őket. A JKP kiáltványok és röpcédulák, valamint a sajtó útján igyekezett minderről értesíteni a lakosságot. 1938 tavaszán, amikor Németország bekebelezte Ausztriát, a JKP KB a haza védelmével kapcsolatban a következőkre hívta fel a figyelmet: „A hitlerizmus nem barát és nem jó szomszéd, hanem ádáz ellensége a jugoszláv népek szabadságának és függetlenségének. Nekünk tett semlegességi és baráti kijelentései éppen olyan hazugok, mint a közelmúltban Ausztriának tett ígéretei... Holnap a Karavankákon át Jugoszláviát is lerohanják csapatai."

1938 nyarán, a csehszlovák válság idején a JKP felhívással fordult hazánk népeihez, hogy segítsék a Csehszlovák Köztársaság függetlenségének megvédését. Milan Stojadinović profasiszta rendszere azonban még akkor sem változtatott külpolitikáján, amikor a müncheni paktum értelmében Hitler feldarabolta Csehszlovákiát. Sőt, a Stojadinović-kormány szolidaritásból hazánkban is megalakította a „zöldinges" fegyveres fasiszta osztagokat. A JKP KB 1938 októberében leleplezte a jugoszláv kormány áruló politikáját a nép előtt, s noha a jugoszláv burzsoázia kapitulált, a nép továbbra is a haza védelmét szorgalmazta. A JKISZ és a haladó ifjúság ténykedésének tudható be, hogy ezekben a napokban a JKP felhívására mintegy 200 000 jugoszláv (közöttük 25 000 vajdasági) jelentkezett a Csehszlovák Köztársaság oltalmára. E célból alakultak meg az önkéntes (dobrovoljac) zászlóaljak, a fiatalok pedig elsősegély-tanfolyamokra jártak. A JKP a profasiszta kormány kül- és belpolitikája elleni harcot, s ezzel szemben a haza védelmére kelő és a Szovjetunióra támaszkodó demokratikus népi kormány megalakítását szorgalmazta.

A JKP a profasiszta kormány nemzeti elnyomása és a demokratikus szabadságjogok elfojtása ellenére is széles körű demokratikus mozgalommá fejlesztette a népfrontpolitikát. A párttevékenység egy legális munkáspárt megalakításáért folyt, amely a forradalmi demokratikus és antifasiszta mozgalom élére állt volna. A munkáspárt platformjában többek között a következők olvashatók: „A háborúellenes harc egyben dr. Stojadinović kormánya ellen is folyik, a Stojadinović-kormány elleni harc pedig a nemzetközi fasizmus és a háború ellen is, ezért a kezdeményező bizottságok ebben a kérdésben minden olyan politikai csopor-

tosulást segítenek, amely nyíltan és őszintén küzd a Stojadinović-kormány leplezetlen háborús politikája ellen."

Milan Stojadinović kormányának áruló politikájával szemben a munkáspárt platformja a régi szövetségesek és barátok felé fordult és a Szovjetunió elismerésére számított. A munkáspárt kezdeményező bizottságai is harcoltak a gyülekezési és szólásszabadságért, a szabad sajtóért, az Államvédelmi Törvény (1921. aug. 1.) hatályon kívül helyezéséért. A platform ezenkívül síkraszállt a sztrájkjogért, a munkáskoalícióért és a politikai bűnösök amnesztiájáért.

Az 1939 augusztusában megkötött szovjet—német megnemtámadási szerződés még két évi békét jelentett a Szovjetuniónak, ám annál nagyobb zavart keltett, sőt válsághoz vezetett a népfrontpolitikában és a Kominternben. Ahelyett, hogy a Komintern minden erejével a fasizmus ellen fordult volna, inkább a hazai burzsoázia, valamint az angol és francia imperializmus ellen küzdött. Nem csoda tehát, hogy az európai kommunista pártok egy része zsákutcába került, s képtelen volt felvenni a fasizmus elleni harcot. 1939 nyarától 1940 tavaszáig a jugoszláv népfrontpolitikában is bizonyos ingadozások voltak, annál rendületlenebb volt viszont a békeharcba és a Szovjetunió segítségébe vetett hitünk. Ahogyan növekedett a hazánk elleni fasiszta agresszió veszélye, a JKP annál határozottabban sürgette a haza védelmét, s így a széles néprétegek küzdelme is egyre fokozódott.

A JKP nyíltan színt vallott és állást foglalt mind a forradalmi demokratikus mozgalmat, mind pedig az imperialista háborút és a Szovjetunióra való támaszkodást illetően. Ebben az időben szakadt meg a kapcsolat a JKP és az ellenzéki, polgári demokrata pártok között. Mivel pedig a Komintern felhagyott a népfrontpolitika további építésével, így a JKP is magára maradt, s folytatta a széles demokratikus forradalmi mozgalom kiterjesztését és a politikai küzdelmet: bizottságokat alakított a spanyol harcosok megsegítésére; szovjet baráti társaságot létesített; élénk tevékenységet fejtett ki a nők szavazati joga érdekében; kiképzésben részesítette a haza védelmére jelentkező önkénteseket; elsősegély-tanfolyamokat szervezett a leányifjúságnak; beférkőzött az oktatási és művelődési, valamint a sportegyesületekbe, sőt valamennyi társaságba, hogy minél több hívet toborozzon, s minél szélesebb rétegeket mozgasson meg.

A háborús ínség és az állandó áremelkedések odavezettek, hogy most már nemcsak az agrárproletariátus, de az ipari munkások is nyomorúságos körülmények között tengődtek. A Cvetković—Maček-kormány igyekezett szebb színben feltüntetni magát, s ezért megkísérelte az árellenőrzést, az áremelkedés, az üzérkedés és nyerészkedés megfékezését. Két ízben is korrigálta a minimális béreket, csakhogy rendeleteinek nemigen volt foganatja. Leleményes emberek ültek ugyanis az államapparátusban is, de a gyárosokat és egyéb munkáltatókat sem kellett félteni attól, hogy nem a saját malmukra hajtják majd a vizet. A kereskedők továbbra is alkalmat és módot találtak az áremelésre, s ha-

talmas vagyonra tettek szert, ami a földműves- és munkásproletárok körében csak tetézte az elégedetlenséget és elkeseredést. A helyzet odáig fajult, hogy 1940 végén a kormány a spekuláns kereskedőket okolta a nép fosztogatásáért, illetve ezzel akart port hinteni a tömegek szemébe. Ugyanilyen kudarcot vallott a kormánynak az a rendelete is, amellyel — állítólag — a búzafelvásárlásnak kívánt gátat vetni. Az elégedetlenség addig nőtt, hogy a munkabeszüntetések és sztrájkok lassan politikai akciókká váltak — megizmosodott Vajdaságban a forradalmi demokratikus és antifasiszta mozgalom. Egy 1940. évi vajdasági röpcédulán a következők olvashatók: „Nem kell a Cvetković—Maček—Korošec-kormány, a drága kenyér, az éhség és spekuláció kormánya. Nem kell a fehér lisztet exportáló és a fekete fasizmust importáló kormány!"

A vajdasági forradalmi demokratikus mozgalomnak nagy lendületet adott a JKISZ V. (1940. aug.) és a JKP VI. (1940. szept.) tartományi értekezlete. Ez utóbbit a kamenicai szőlőkben tartották meg, s jelen volt rajta Ivan Milutinović, a JKP KB-nek delegátusa is. Az értekezlet beszámolóiban és vitájában vörös fonalként húzódott végig, hogy a vajdasági kommunisták, fiatalok és munkások minden erejükkel küzdenek a fasizmus ellen, s minden tőlük telhetőt megtesznek a haza oltalmáért.

A VI. tartományi pártértekezlet határozataiból a következőket ragadjuk ki állításunk igazolására: „Az európai imperialista háborúra hivatkozva a szerb, a horvát és a szlovén burzsoázia minden erejével a munkás—paraszt forradalmi mozgalom elfojtására és a munkásegység szétzúzására törekszik. Kétszínű, álnok politikájával és a jugoszláv—szovjet kölcsönös segélynyújtási egyezmény késleltetésével, amely az imperialista háborúban való bármilyen részvétellel, valamint a nyílt olasz fasiszta és német nemzetiszocialista barátsággal szemben a nemzeti függetlenség megőrzésének egyetlen garanciája, az uralkodó burzsoázia az imperialista háborúba, imperialista igába és éhségbe taszítja az országot."

Hasonló megállapításra jutott a JKP V. országos értekezlete is. Ekkor J. B. Tito főtitkár többek között a következőket mondotta: „Jugoszlávia népei ellenzik a Cvetković—Maček-kormány kül- és belpolitikáját... Jugoszlávia népei nem akarják a fasizmust, a totális rendszert, nem akarnak a német és az olasz fináncoligarchia rabja lenni..."

Ezt követően a vajdasági pártszervezet minden síkon megindította a küzdelmet. 1937—1940-ig 200-nál több sztrájk és számtalan munkásgyűlés, tüntetés zajlott le tartományunkban (Újvidéken, Versecen, Kikindán, Zrenjaninban, Szabadkán). 1938 májusában és 1939 decemberében a szabadkai egyetemisták sztrájkoltak, majd ezt követően a verseci, az újvidéki, a pancsovai, a zombori, a zemuni, a rumai és a Sremska Mitrovica-i középiskolások szerveztek tömeges megmozdulást. Egymást érték a tüntetések a kormány kül- és belpolitikája, a Kulturbund, a

Zbor és a Borbaši, valamint a többi usztasa és nacionalista szervezet ellen. A munkásság a politikai élet demokratizálását, nemzeti egyenjogúságot és az agrárkérdés sürgős rendezését követelte. Pártunk ekkor már nyíltan a forradalmi harc síkjára szállt, hisz nemcsak a széles néprétegek érdekeit, de a legfőbb politikai erőt is képviselte. 1937-ben pl. Vajdaságban 300, 1940-ben pedig 650 tagot számlált. 1940 szeptemberében és októberében a JKP VI. tartományi és V. országos értekezlete idején Vajdaság 15 városában és 35 falvában ténykedett már pártszervezet. A 6 körzeti, a 15 járási és a 14 helyi bizottság fölött a Tartományi Pártbizottság állt Žarko Zrenjaninnal az élén. A JKP-nek ebben az időben 6455 tagja volt. A 650 vajdasági tagnak a fele ipari és kisipari, a 40%-a pedig mezőgazdasági munkás, törpe- és középbirtokos. A fennmaradt 10%-ot képezték az értelmiségiek. Soknemzetiségű Vajdaságunkban megkerülhetetlen kérdés volt a nemzeti egyenrangúság és a nemzeti viszonyok demokratikus rendezése, ezért az itteni pártszervezet nagy gondot fordított erre a problémára.

A VI. tartományi pártértekezlet adatai szerint a vajdasági párttagság 30%-át magyarok alkották. (Ehhez viszonyítva kevés volt a magyar nyelvű marxista irodalom.) A pártértekezlet jelentése arra is kitért, hogy tartományunk nemzetiségei közül legkevesebb német ajkú párttag volt, ami érthető, hisz a német lakosság a jómódúak közé tartozott, ezenkívül a fasiszta propaganda hatása alatt állt. A szlovák tagság figyelemre méltó volt, ruszin párttag kevés volt, román viszont alig akadt.

A vajdasági kommunisták tüzetes elemzés után megállapították, hogy tartományunk autonómiájának legfőbb indítékai a sajátságos szociális és gazdasági struktúra, ezenkívül a történelmi és művelődési hagyományok. A sok nemzetiség tehát csak egyike volt ezeknek az alkotóelemeknek. Ugyancsak a VI. tartományi pártértekezlet beszámolója utalt arra is, hogy milyen súlyos következményekkel járt Vajdaságban a nagyszerb burzsoázia kizsákmányolása és a nemzeti egyenjogúság elfojtása. A beszámoló a következőképpen határozta meg tartományunk nemzeti (nemzetiségi) kérdésének hosszú távlatú rendezését: „A JKP a munkásnép teljes felszabadításának egyetlen és következetes harcosa. Vállvetve küzd a leigázott népekkel felszabadulási törekvéseikben. Csakis ez a forradalmi párt képes irányítani a munkásosztálynak a teljes felszabadulásáért folyó harcát. A kommunista párt figyelmezteti a széles néprétegeket, hogy csak úgy arathat győzelmet a kizsákmányolók felett, ha ezek a népek a munkásosztállyal szövetkezve, a kommunista párt közvetlen irányításával küzdenek a burzsoázia megdöntéséért, ill. a munkások és parasztok népi hatalmának megteremtéséért."

Ezért a VI. pártértekezlet a következő feladatok teljesítését sürgette: „Harc a jugoszláv népek nemzeti egyenjogúságáért; kitartó és feltétel nélküli harc a leigázott népek felszabadításáért; harc a hegemónia, a szerb és horvát imperializmus és a magyar revizionizmus, valamint a né-

met imperialista nemzetiszocializmus ellen." Ezek képezték a vajdasági és jugoszláv népek egyenjogú, szabad és testvéri közösségéért folyó harc vezérelveit.

A JKISZ tevékenységének felújítása és ennek eredményei

A JKP megerősödése és a párttevékenység fellendítése után az ifjúsági mozgalom ténykedése is felélénkült. Az 1934—1937-ig tartó zilált állapotokat a JKISZ-ben is a forradalmi munka felújítása követte, s tartományunk haladó ifjúsági mozgalmának ténykedése az OMPOK betiltása után (1937 végén) sem szűnt meg. Naš život c. újsága még majd egy évig megjelent. E lap 1938. évi betiltása után látott napvilágot a Naša mladost c. újság. A magyar ajkú fiatalok körében viszont egyre nagyobb jelentőséget kapott a Híd folyóirat. A ruszin fiatalok sajtóorgánuma a Zarja c. folyóirat volt. A Novi srednjoškolac c. lap 1937 végétől jelent meg. Szerbiában és Vajdaságban terjesztették, szerkesztői és kiadói pedig a verseci és a belgrádi haladó fiatalok voltak. A kommunista fiataloknak lassan sikerült beszivárogniuk a művelődési és sportegyesületekbe, s valamennyi társaságba, ahol már rendszeres és következetes kommunista tevékenységet fejtettek ki, felölelve az értelmiségi, a munkás- és parasztfiatalokat. A vajdasági egyetemista fiatalok sokoldalú és szerteágazó párttevékenysége messzire kisugárzott. Város- és falujárásuk során mind az ifjúságnak, mind pedig a felnőtteknek számtalan előadást és gyűlést tartottak, terjesztették a forradalmi és hazaszerető eszméket. A vajdasági fiatalok Belgrádig is eljutottak és politikai előadásokat, beszámolókat tartottak a nemzeti és nemzetiségi viszonyokról. A hazaszerető és demokratikus eszmék hatására megszilárdult ifjúságunk akcióegysége és egységfrontja, s céltudatosan küzdött most már a háború és fasizmus ellenében a kenyérért, a békéért és a szabadságért. Nagy szerepet játszottak ebben a tevékenységben a tartományi egyetemista szervezetek: a belgrádi Vojvođanska akademska trpeza (Vajdasági Akadémiai Katedra) pl. 300, a zágrábi Vojvođanski akademski klub „Mihajlo-Polit Desančić" (Mihajlo-Polit Desančić Vajdasági Akadémiai Klub) pedig 130 tagot számlált. A Szabadkai Jogi Kar Svetlost elnevezésű szervezete csaknem 500 hallgató (ennyien tanultak a karon) körében fejtette ki ténykedését. A szabadkai egyetemi hallgatók sokoldalú és sokrétű tevékenysége közül figyelemre méltó a belgrádi, a zágrábi és a ljubljanai egyetemistákkal vállalt szolidaritási sztrájk, amelyet 1938 májusában és 1938 decemberében tartottak. A JKISZ- és a párttagok élénk háborúellenes és antifasiszta hangulatot szítottak.

A vajdasági haladó ifjúság mind gyakrabban és nyíltan agitált a fasizmus, a demokratikus és szabadságjogok elfojtása ellen. Gyűléseket és nagygyűléseket tartottak a haza függetlenségének megvédése érdekében, a demokráciáért és a népi hatalomért, amely szabadságjogokkal ruházza

fel a népet, rendezi a nemzeti és nemzetiségi viszonyokat, megváltoztatja az ország belső berendezését, békét teremt és felszámolja az éhínséget. Mindennek kivitelezője pedig a Szovjetunióra támaszkodó munkás-parasztszövetség lesz. A tartományi fiatalok küzdöttek a Kulturbund, a Zbor és a Borbaši fasiszta szervezetek ellen. A fiatalok terjesztették a JKP röpcéduláit és ők raggatták ki a kiáltványokat, melyekben követelték a spanyol háborúban részt vett jugoszlávok hadifogságból való hazatérését, valamint a bileći, a lepoglavai és a višegradi gyűjtőtáborokban sínylődő hazafiak szabadon bocsátását.

A falusi és munkásfiatalok, a diákok és egyetemisták most már nemcsak a művelődési és politikai akciókat, de gazdaságiakat — sztrájkokat — is szerveztek. Emiatt a vajdasági városokban (Zombor, Újvidék, Becse, Sremska Mitrovica, Versec, Pancsova, Zrenjanin, Kikinda, Szabadka, Ruma, Zemun stb.) nagyon sok fiatalt letartóztattak, kínvallatásra fogtak és bebörtönöztek. Szerencséjük volt azoknak, akiket csak a munkából bocsátottak el vagy az iskolából és egyetemről zártak ki.

1939 őszén átszervezték a JKISZ tartományi szervezetét. Ekkor alakult meg legfőbb vajdasági szerve, a tartományi komisszió, majd két hónap múlva a kommisszió a JKISZ tartományi bürójává vált. A falvakban és városokban is felújultak a JKISZ-szervezetek. Fokozódott az ifjúság művelődési, eszmei-politikai és gazdasági tevékenysége, s mind több tüntetést és sztrájkot szerveztek. Figyelemre méltó volt pl. az 1939. aug. 15—31-ig, Čerević közelében (Fruška gora) lezajlott I. ifjúsági táborozás.

1940 februárjában tartották meg Újvidéken a JKISZ IV. tartományi értekezletét. A konferencián 9 illegális JKISZ-szervezet 21 delegátusa volt jelen. A vajdasági ifjúsági szervezet útmutatói az elkövetkezőkre ezen értekezlet határozatai voltak. A fiatalok nevelő és tömegszervezete lévén elsődleges feladatául „a jobb életért és szocializmusért folytatott egyidejű harcot" jelölték meg, noha a belső szervezés megszilárdításáról és a tagság eszmei-politikai képzéséről sem feledkezhetett meg.

A JKISZ IV. és V. tartományi értekezlete közötti időszakban gyorsan fejlődött és izmosodott a fiatalok forradalmi szervezete. Ezt igazolja az 1940. július 21-től augusztus 10-ig megszervezett II. ifjúsági táborozás. Ennek színhelye ugyancsak a Fruška gora, illetve Testera volt. 120 JKISZ-tag és pártjelölt fiatal vett részt rajta. A táborozás nemcsak kirándulásokra és sportvetélkedőkre adott alkalmat, hanem jól sikerült eszmei-politikai előadásokra, az időszerű politikai témák feldolgozására és tüzetes elemzésére, valamint a marxizmus-leninizmus alapismereteinek elsajátítására is. Gyakorlatilag tehát a táborozás a fiatalok marxista tanfolyamává vált. Egyrészt gyarapította a részvevők eszmei-politikai tudását, másrészt pedig megszilárdította a baráti és bajtársi szellemet. Az összejövetel nyugodt lélekkel nevezhető harci szemlének is, mert fiataljaink itt is tanújelét adták, hogy kitartóan és a végső győzelemig küzdenek a fasizmus ellen, harcolnak a politikai élet demokratizálásáért.

A testerai táborozást követően hamarosan sor került a JKISZ V. tartományi értekezletére. Ennek részvevői Zrenjaninban találkoztak. A 30-nál több vajdasági részvevőn kívül olyan személyiségeket is üdvözöltek itt, mint Ivo Lola Ribart, a JKISZ KB-nek titkárát, Szervó Mihályt, a JKP Észak-bánáti Körzeti Bizottságának titkárát és Žarko Turinski Arsát, a JKP Észak-bánáti Körzeti Bizottságának tagját. Ebben az időben Vajdaságban hat alakulófélben levő és tizennégy helyi JKISZ-bizottság működött. A szervezetekben 110 illegális tag tényke-dett, a félillegális ifjúsági bizottságok azonban mintegy 450 fiatalt tömörítettek.

Az ifjúsági szervezetek 60 városi egyesületben éreztették hatásukat, ezenkívül 50 faluval is kapcsolatban álltak. A tömegszervezetekben összesen 1600 ifjú és leány vett részt a JKISZ munkájában. Gyakorlatilag tehát ekkortájt Vajdaságban 2100-nál is több tagja volt az ifjúsági szövetségnek. Politikai, gazdasági, művelődési és egyéb tevékenysége felölelte a városokat és falvakat, a gyárakat és iskolákat, az egyetemeket, úgyhogy a JKP irányította forradalmi demokratikus és antifasiszta harcot a JKISZ is mindenfelé terjesztette.

Az V. értekezleten megválasztották a JKISZ új tartományi bizottságát, valamint a VI. vajdasági pártértekezlet és a JKISZ VI. országos értekezletének delegátusait. Ez utóbbit 1940. szeptember 8—9-ig tartották meg Zágrábban, Ivo Lola Ribar elnökletével. Az értekezleten jelen volt J. B. Tito, a JKP KB-nek titkára és Ivan Milutinović, a JKP KB-nek tagja is.

Ebben az időben „a JKISZ elsődleges feladata volt újjászervezni sorait", hogy hathatósan küzdjön a reakció, a fasizmus és az imperialista háború ellen. Ekkor már a JKISZ „egy olyan típusú forradalmi tömegszervezetre hasonlított, amely a munkásfiatalok életét élte, és amely valóban hidat vert a proletariátus élcsapata — a kommunista párt — és a széles néptömegek közé". A JKISZ értekezlete tehát örömmel nyugtázhatta, hogy az ifjúsági szervezet teljesítette azokat a feladatokat, amelyeket 1937-ben J. B. Tito rábízott. A JKISZ most már 17 800-as taglétszámmal működött. Az értekezleten Đorđe Zličić Cigát beválasztották a JKISZ KB bürójának tagságába, Borislav Petrov Braca pedig a JKISZ KB-nek tagjelöltjévé vált. A JKISZ V. tartományi és VI. országos értekezlete tehát főként az ifjúsági szövetség megszilárdítása és tagságának felduzzasztása végett volt jelentős.

A Dolgozó Nép Pártjának helye és szerepe

A VI. tartományi pártértekezlet nagy figyelmet szentelt a Dolgozó Nép Pártjának és tevékenységének. Azzal a párttörekvéssel, hogy minél nagyobb tömegeket nyerjen meg magának az értelmiségiek, a munkások és a parasztok közül, illetve a JKP újjászervezésével és konszolidálásával párhuzamosan pártunk szerteágazó tényke-désbe kezdett a Dolgozó

Nép Pártja kezdeményező bizottságainak megalakításáért. Ezen párt megalakításával és legalizálásával kívánta megteremteni a forradalmi demokratikus mozgalom hivatalos szervezeti formáját és a saját legális ténykedési lehetőségét. Ezért a JKP már 1938-ban a korábbi munkáspárt tömegbázisának kiterjesztését szorgalmazta. Ebben az akciójában pártunk az ellenzéki, de a széles néprétegek érdekeiért küzdő politikai csoportosulások segítségére számított. Tartományunkban a Vajdasági Mozgalmat, ill. az egyesült ellenzék vajdasági szárnyát akarta megnyerni, hogy közösen harcoljanak a szélesebb demokráciáért, a munkásosztály helyzetének megváltoztatásáért, a nemzeti kérdés rendezéséért és tartományunk autonómiájáért a jugoszláv föderációban.

1938-ban ezen a téren is sikereket könyvelt el pártunk. Együttműködésre lépett a Vajdasági Mozgalommal, s az 1938. évi parlamenti választásokon a „legaktívabban támogatta a Vajdasági Mozgalmat és jelöltjeit a választási hadjáratban". A hatalom minden eszközzel fékezte az önálló munkásmozgalom legalizálását, a „Vajdasági Mozgalom pedig az első naptól kezdve a párt mellőzésére törekedett". Így az együttműködés nem ígérkezett hosszú távlatúnak, ám az 1938. év folyamán a Dolgozó Nép Pártjának sikerült népszerűsítenie politikai platformját s szép számú hívet toborzott magának. Az 1938. december 11-i választásokon a Dolgozó Nép Pártjának mindössze négy jelöltje volt (a becsei, a topolyai, a verseci és a šidi községben), két jelöltje mégis abszolút többséget aratott: a Becse községi 1674, a Topolya községi pedig 853 (s ebből 600-at Csantavéren!) kapott. 1939 második felében és 1940-ben azonban már sokkal élénkebb tevékenységet fejtett ki a párt, s minden erejével a szervezet legalizálásán fáradozott. Ebben az időben törés állt be a Vajdasági Mozgalom Önálló Demokratikus Pártjának vezetőségében (Dušan Bošković és más pártvezetők kiléptek a mozgalomból), s így 1939 második felében a Dolgozó Nép Pártja is nagyobb önállóságra kényszerült. Ezt a gyökeres változást a Cvetković—Maček-kormánynak az az 1939 augusztusi egyezménye váltotta ki, amellyel elismerte Horvátország autonómiáját. Érthető, hogy Vajdaságban miért váltott ez ki rokonszenvet. A nép a demokrácia kiszélesítésében reménykedett, csakhogy a munkásosztályt ezúttal is kijátszották. A hatalmat ismét csak a szerb és a horvát burzsoázia osztotta meg, s ez megingatta a munkástömegeknek a polgári pártokba vetett bizalmát. „Ebben a helyzetben a munkásosztály kénytelen egybehangolni politikai tevékenységét az egész dolgozó nép érdekeivel. Ezenkívül a külpolitikai események: az imperialista háború, az állandó kísérletek, hogy népeinket is bevonják a háborúba, s hogy idegen érdekekért harcoljanak, egy széles körű akciót sürgettek, egy olyan politikai párt létesítését, melynek zászlóvivője csak a munkásosztály lehet, hogy tömörítse a munkásokat, parasztokat és az értelmiségieket. Ebből a szükségből fakadt a Dolgozó Nép Pártja. Ezzel terjesztették ki a korábbi munkáspárt tömegbázisát, majd a munkásosztály politikai tevékenységét, egybehangolták a munkások, az egész dolgozó nép és a nemzeti elnyomás alatt sínylődő népek igényeivel."

1939 őszén a Dolgozó Nép Pártjának vajdasági kezdeményező bizottsága kiadta a párt platformját és kiáltványát. Ebben hozta nyilvánosságra a párt célkitűzéseit: harc az ország demokratizálásáért, ill. a politikai szabadságért; harc a munkások és parasztok, valamint a széles néprétegek érdekeiért; harc a vajdasági nemzetek és nemzetiségek gazdasági, politikai és művelődési egyenjogúságáért.

A platform a nemzetközi politikai eseményekre és a II. világháborúra is kitért, majd utalt a hazai demokratikus erők ezzel kapcsolatos alapvető feladataira: „Határozott harcot kezdeni mindazok ellen, akik idegen érdekekért hazánkat is be akarják vonni az imperialista háborúba." A platform ugyancsak jelentős teret szentelt a nemzetközi viszonyok igazságos rendezésének és a vajdasági autonómiának: „Vajdaságnak mind gazdasági, mind politikai téren, önálló történelmi múltja és kulturális hagyományai alapján sajátságos feladatai is vannak (...). A Dolgozó Nép Pártjának vajdasági kezdeményező bizottsága olyan álláspontra helyezkedett, hogy hazánk leendő társadalmi berendezésében a Vajdaság is egyenrangú legyen a többi tartománnyal." A DNP-nek platformja tehát híven tükrözte a JKP-nek és Titónak a nemzeti kérdésről vallott nézeteit: „Föderatív államberendezést, amelyben a népek és tartományok is föderatív, ill. autonóm egységet alkotnak, s amelyben minden irányítás a népre, vagyis szabadon választott testületeire száll." A záradékban pedig a következők találhatók: „A DNP követeli, hogy a Vajdaság is autonóm egység legyen, mivel sajátságos gazdasági, szociális és nemzeti hagyományai ezt feltételezik."

A DNP-nek politikája mind nagyobb visszhangra lelt tartományunkban, ami érthető, hisz a következőket tűzte zászlajára: „a nemzeti kérdés igazságos megoldását; teljes nemzeti és nemzetiségi egyenjogúságot a politikai szervezkedésre és a munkásszervezetek ténykedésére; a szociális törvényhozás kiterjesztését a földműves-lakosságra is: a földreform revízióját; a parasztok adósságának eltörlését és a progresszív adóztatás bevezetését; a tömeges munkanélküliség és az állandó áremelkedés felszámolását" stb.

1939 szeptemberétől 25 000 példányban jelent meg a Népszava (magyar nyelven), majd ugyanez év decemberétől az 5000 példányszámos Narodni glas (szerb nyelvű) c. újság. Mindkettő a Dolgozó Nép Pártjának sajtószerve volt. Noha a lapokat már 1940-ben betiltották, a Naše novine és a Proleter mellett mégis fontos szerepet játszottak a munkások és parasztok politikai mozgósításában. Első kézből, közvetlenül terjesztették a JKP-nek a társadalmi-gazdasági, valamint a politikai kérdésekben elfoglalt álláspontjait a széles néprétegek körében, s ezzel a forradalmi demokratikus mozgalomnak toboroztak híveket.

Politikai sikernek könyvelhető el, hogy az 1939/40. évi községi választásokon Bánátban a DNP négy községi igazgatósághoz (Melenci, Aradac, Čenta, Kumane) jutott. Mivel a JKP hatása egyre erősebben terjedt a DNP által, így a rezsim nem nézhette jó szemmel a párt tevékenységét; s minden alkalmat felhasznált arra, hogy akadályokat gör-

dítsen munkája elé. 1940 elején már betiltották a párt gyűléseit és egyéb összejöveteleit, letartóztatták aktivistáit és illegalitásba késztették. Január végén a Népszava és a Narodni glas is megszűnt.

1940-től a terror fokozásával és a DNP-nek illegalitásba kényszerítésével a JKP is felhagyott ennek a pártnak a további építésével. A pártszervezetek azonban a következő utasítást kapták: Gyűjtsék maguk köré a DNP híveit és rokonszenvezőit, képezzenek belőlük politikai csoportokat, s általuk folytassák a politikai tevékenységet, vagyis kovácsolják a dolgozó nép egységét.

A DNP helyét és szerepét a következőképpen méltatta a JKP VI. tartományi értekezlete: „Vajdaságban a munkásosztályra és a pártmunkára nézve felbecsülhetetlen értékűek voltak a DNP általános eredményei. A JKP a DNP által létesített szoros kapcsolatot a széles néprétegekkel, általa férkőzött be a munkacsarnokokba és a munkásnegyedekbe, általa került szoros összeköttetésbe a falvakkal, a DNP körül szép számú értelmiségit tömörített, akik később a JKP felé fordultak, sőt be is léptek a kommunista pártba."

Az osztályharcos szakszervezetek, a nőszervezet és a Népi Segély

A VI. tartományi pártértekezlet megkülönböztetett figyelemmel fordult a szakszervezeti mozgalom felé is. A JKP TB-nek jelentésében Radivoj Ćirpanov kimerítően ismertette a vajdasági szakszervezeti mozgalom 1937—1940-ig terjedő időszakát. A jelentésből kiderült, hogy a JKP konszolidálásával párhuzamosan újjászervezték a szakszervezeteket is: az Egyesült Munkás Szakszervezeti Szövetséget (URRS), a Nyomdaipari Dolgozók Szövetségét, az Általános Munkás-Hivatalnok Szövetséget (ORNS), valamint a Bank-, a Biztosító, a Kereskedelmi és az Ipari Tisztviselők Szövetségét (SBOTIČ).

A forradalmi és kommunista tevékenység hatására egyrészt megszilárdultak, másrészt pedig meg is változtak a szakszervezetek. Nagy részük, különösen pedig az URRS ekkor vált osztályharcos szervezetté. Ezekben a válságos időkben a JKP ádáz harcot folytatott a reformista törekvések és vezetőségek ellen. A rezsim és a rendőrség ugyanis még jó ideig ellenőrzése és befolyása alatt tartotta a szakszervezetek helyi, sőt még az URRS körzeti igazgatóságát is! Kénye-kedve szerint szélnek eresztette az „engedetlen" vezetőséget és tagságot, s ezzel nap mint nap bomlasztotta a munkásosztály akcióegységét, kilátástalanná tette a munkafeltételek javításáért és a bérek emeléséért folyó küzdelmét.

A meglevő szakszervezetek átszervezésével és újak létesítésével a JKP és a JKISZ mind erősebben befolyásolta ennek a munkásszervezeteknek is a ténykedését. A JKP-nek a munkások és a széles néprétegek érdekeiért folyó kitartó küzdelme megvilágította a dolgozók cseppet sem rózsás helyzetét, s most már a munkások is tisztábban látták az osztályharc lényegét és távlatát.

A pártértekezleten elhangzott adatok szerint 1938-ban az URRS 3502 tagot számlált, 1940-ben pedig, a rendszer bomlasztó tevékenysége (a Földmunkás Szövetség szervezeteinek háromnegyed részét feloszlatják, a kommunista befolyás alatt álló újvidéki, szabadkai és Sremska Mitrovica-i szervezeteket pedig lefokozzák) ellenére is Vajdaságban már 4500 taglétszámú az URRS, az V. tartományi pártértekezlet idején pedig 8000-en küzdöttek a szövetségben. Ez idő tájt az URRS szakmaközi bizottságaiban (MMO) is gyökeres változások történtek, s így a VI. tartományi pártértekezlet idején már mind a hat szakmaközi bizottság (ténykedésüket a JKP körzeti bizottságaival párhuzamosan, ugyanazokban a városokban fejtették ki) teljesen a baloldal befolyása alatt állt. Az értekezlet azonban továbbra is a szakszervezeti mozgalom és a munkásegység erősítéséért szállt síkra, s a következő feladatokat rótta a szakszervezetekre: „A rendőrség, a munkáltatók, a Jugoras (Jugoszláv Munkásszövetség — jobboldali szervezet), az osztályellenség és szövetségeseinek valamennyi akadálya ellen a munkásosztály semmi esetre sem küzdhet gyengeséggel, hanem csak minden erejével. Ezt az erőt pedig nem az osztályszervezet szétzúzásából, hanem csakis a szervezettségből merítheti. A mi mozgalmunknak sohasem voltak előjogai és kiváltságai, az osztályellenség nemhogy örült volna a sikereinek és izmosodásának, de szüntelenül harcolt erősödése ellen, ezért eddigi eredményeinket nem ajándékba kaptuk, hanem a munkások küzdelme árán értük el (...).

Sikereink egyetlen előfeltétele a harc, a várakozás nincs összhangban az osztályharcos szakszervezeti felfogással. Ugyanis ki mint vet, úgy arat!"

Az új Tartományi Pártbizottság és az V. országos pártértekezlet delegátusainak megválasztása

Az elmondottakon kívül a VI. tartományi pártértekezlet foglalkozott még a nőszervezet és a Népi Segély problémáival is. A pártértekezlet jelentése figyelemre méltó teret szentelt a nők párttevékenységbe való bevonásának: jelezte hogy leányainknak és asszonyainknak is meg kell kezdeniük a társadalmi-gazdasági egyenjogúságukért folyó küzdelmüket. Ezen a téren a JKP minduntalan a burzsoázia és a nőszervezet — amelyek a politikai és szociális tényezők kirekesztésére törekedtek — támasztotta akadályokba ütközött. A JKP tehát alig éreztethette hatását ebben a szektorban, holott a nők helyzete állandóan rosszabbodott; a II. világháború kitörése után a női munkaerőt szinte mindenünnen elbocsátották, noha a családfenntartás számtalan esetben kizárólag az anyákra hárult. A pártértekezleti beszámolóban erről a következők olvashatók: „Vajdaságban csak kisszámú nő alkalmas egy bizonyos szektor vagy pártszervezet irányítására. Az utóbbi két évi aktív párttevékenység idején keveset tettünk ezen a téren. Ma tehát a vajdasági pártszervezet még egy fontos feladatot kap: a nők képzését és felkészí-

tését a pártmunkára. A nők ugyanis egyébként is, speciel pedig a háborús körülmények között, igen fontos szerepet játszanak."

A VI. tartományi pártértekezlet beszámolója ugyancsak bírálta a Népi Segély ténykedését. A vajdasági Népi Segély ugyanis a rá háruló feladatokból (a néptömegek fehér terror elleni tömörítése; a hazafiak és az élharcos munkások tömeges letartóztatása, üldöztetése, kínvallatása és kivégzése elleni küzdelem; a rendőrség és a rezsim röpcédulák, kiáltványok, brosúrák általi leleplezése; konferencia-, gyűlés- és gyűjtőakció-szervezés, amellyel a fehér terror áldozatainak családtagjait segítette volna) alig teljesített valamit.

1940 januárjában a Népi Segély tartományi bizottságának élére Sonja Marinković került, érdemleges ténykedést azonban nem fejthetett ki, mert már márciusban felfedték. A Népi Segély 1940 júniusában alakított újabb tartományi és öt helyi bizottsága szintén kevés eredményt tudott felmutatni, ezért a VI. tartományi pártértekezlet a Népi Segély alakulófélben levő új tartományi bizottságának elsődleges feladatául tűzte ki a Népi Segély-szervezetek újjászervezését az egész Vajdaságban.

Kétnapos, alapos és körültekintő munka után a pártértekezlet rezolúciót hozott a vajdasági kommunisták soron levő feladatairól. Az új Tartományi Pártbizottság politikai titkárává Žarko Zrenjanint, szervező titkárává pedig Jusuf Tulićot választották. A JKP Tartományi Bizottságának tagjai (meg nem erősített adatok szerint): Svetozar Marković, Radivoj Ćirpanov, Branko Bajić, Sofija Marinković Sonja, Gordana Ivačković, Szervó Mihály, Ivan Vioglavin, Aćim Grulović, Mayer Ottmár, Kiss Ernő, Slavko Mućan Sava, Stevica Jovanović és Đorđe Zličić Ciga voltak. Az V. országos pártértekezletre pedig Žarko Zrenjanint, Jusuf Tulićot, Radivoj Ćirpanovot, Szervó Mihályt, Aćim Grulovićot, Gordana Ivačkovićot és Lazar Plavšićot delegálták.

A VI. tartományi pártértekezlet tehát nemcsak jól szervezett, tartalmas munkája és a delegátusok tekintetében, de nagyfontosságú határozatai révén is minden korábbi értekezletnél jelentősebb volt. Harci szemléje volt ez a Tito irányítása alatt konszolidálódott tartományi pártszervezetnek; reális felmérése a társadalmi-politikai viszonyoknak, illetve fejlődési irányvonaluknak, ezenkívül jelezte azt is, hogy milyen veszélyt rejteget a háború a vajdasági és az össz jugoszláv nemzetekre és nemzetiségekre nézve. Az értekezlet így idejekorán felkészítette a kommunistákat a demokratikus erők forradalmi és harci mozgósítására. Ezért vált a VI. tartományi pártértekezlet szűkebb pátriánk egyik legfontosabb politikai és történelmi eseményévé a két világháború között.

Fordította *Tumbász Erzsébet*